

15 O potřebě zásadní etiky klimatu

Andrew Light

Během své téměř čtyřicetileté historie byla environmentální etika disciplínou spíše teoretickou než praktickou a stála spíše na okraji probíhajících environmentálních debat. Pro ty, kteří se s tímto oborem setkali, protože je přitahovala touha nějak smysluplně přispět k řešení environmentálních problémů za pomoci filosofických nástrojů, je tato situace frustrující. A zatímco jsme během let viděli četné známky obratu – spolu s tím, jak se objevuje nová generace filosofů, jež jsou ochotni připojit se k těm několika málo badatelům starší generace (jako například Kristin Shrader-Frechette), kteří usilují o komplexnější porozumění konkrétním ekologickým problémům namísto toho, aby se pouze drželi vágních snah o popisování „pravé vnitřní hodnoty“ přírody – vyvíjí směřování ke komplexnější teorii trvalý vliv.

Zamyslíme-li se nad tím, jak společenství osob zabývajících se etikou reaguje na klimatické změny, vystane před námi situace, která skýtá větší naději, zároveň však i větší zklamání, než jak je tomu v našem oboru obecně. Jak jsem již uvedl jinde (Light 2011), je situace nadějnější, protože většina z nás, kdo se na poli environmentální etiky věnujeme změnám klimatu, máme tendenci jít cestou, která vede mimo tradiční přístupy známé v oboru. Henry Shue, Dale Jamieson, Stephen Gardiner a Simon Caney na rozdíl od Holmese Rolstona III. and J. Bairda Callicotta většinou neusilují o to, aby byla jejich tvrzení nutně založena na argumentech, jež se dovolávají neantropocentrické vnitřní hodnoty kolektivních entit, jako jsou druhy či ekosystémy.

Jak jsem však již rovněž uvedl dříve, velká část prací, která byla na téma etiky klimatu dosud publikována, neměla na současnou domácí ani mezinárodní politiku ochrany klimatu dosud žádný významnější vliv. Debatám o „hodnotě“ na tomto poli stále dominují práce ekonomů, jako je tomu v téměř každé oblasti environmentální politiky. Obzvláště frustrující je skutečnost, že mnohé z nejdůležitějších postav těchto debat, jako například senátor John Kerry ve Spojených státech, o změnách klimatu stále hovoří jako o „jednom z nejdůležitějších morálních problémů současné doby“. Jsou-li klimatické změny tak závažným morálním problémem, proč tedy nejsou na fórech, kde se sestavují možná řešení, slyšet zřetelněji hlasy etiků? Zčásti by to mohlo být proto, že značná část prací, jež jsou v současné době publikovány, ve skutečnosti nijak nepřispívá k řešení praktických a politických problémů, jež s sebou nese formulování a ustanovení strategií, které by na tuto současnou globální výzvu reagovaly.

Nebudu v této kapitole podrobně rozebírat, co mi v současných pracích na téma etiky klimatu schází, neboť jsem již o tomto tématu pojednal jinde (Light 2011). Nebudu se ani příliš detailně zabývat otázkou, proč etikové ochrany klimatu nejsou na poli stanovování zásad více vítáni; zcela jistě v tom

nejsou sami a má to co do činění s vysoce upozaděnou a slábnoucí rolí profesionálních filosofů ve veřejném životě ve Spojených státech i v jiných zemích, snad s výjimkou bioetiků. Namísto toho se budu zabývat dvěma odlišnými, avšak souvisejícími problémy. Nejprve vysvětlím, proč by se ti, kteří se zabývají změnami klimatu, měli nyní snažit vstoupit do procesu formování strategií ochrany. Za druhé stručně nastíním jednu nekonvenční variantu, kterou bychom mohli podpořit, a rozvinu filosofickou debatu o změnách klimatu mimo hranice toho, čím se běžně vymezuje rozsah kompetencí akademické činnosti. Tato doporučení nebudu předkládat jako náhradu za uhlazená filosofická díla, která nyní vznikají zejména v rámci etiky klimatu či obecně v rámci environmentální etiky. Nebudu tedy vůbec předkládat filosofickou argumentaci, nýbrž spíše nastín toho, jak by tradičnějším filosofickým pracím o etice klimatu mohl udělat čest jiný typ prací, jež by se mohl dotknout eticky akutnějších klimatických možností ve sférách obhajoby a stanovování strategií ochrany. Z důvodu prostorového omezení se omezím pouze na americký kontext, přestože práce, kterou je třeba učinit, překračuje veškeré politické hranice.

Současná klimatická příležitost

Nebudu se v této kapitole pouštět do podrobností týkajících se vědy o antropogenních změnách klimatu ani potenciálních krátkodobých či dlouhodobých dopadů, které nyní zažíváme a kterým budeme v důsledku změn čelit i v budoucnu. Budu vycházet z toho, že jsou čtenáři povšechně obeznámeni s převládající vědeckou shodou, co se týče základních skutečností této problematiky a hrozeb, kterým čelíme z důvodu změn klimatu včetně například zvyšování hladiny moří, extrémního sucha, ztráty druhové rozmanitosti a silnicích bouří. (Ti, kteří se základy této problematiky obeznámeni nejsou, odkazují na práci Schneidera a kol. z roku 2009 a Blocksteina a Wiegmana z roku 2009.) A vzhledem k tomu, že se stále vede mnoho debat o tom, jaký mají změny klimatu dopad na určité regiony, a o tom, jaká je optimální kombinace strategií zmírňování dopadů a adaptace, jež by mohla nejlépe formovat naši kolektivní reakci na oteplovající se svět, není pochyb o tom, že skleníkové plyny, které lidé vypouštějí, především oxid uhličitý (CO₂), jakožto hlavní pohon našich ekonomických motorů na bázi fosilních paliv, jsou hlavním pohonem, který tento proces rozdmýchává. V tomto kontextu je jednou z nejpálčivějších otázek nikoli, zda začít jednat, ale kolik času nám do okamžiku, kdy začneme jednat, zbývá, než budou naše možnosti reakce silně omezeny. Ti nejpečlivější analytici by se shodli na tom, že současné desetiletí představuje pravděpodobně v naší kolektivní reakci na tento problém nejkritičtější období. Dosud jsme neučinili, co jsme mohli, avšak okno pro možnost účinné reakce dosud není uzavřeno. Rychlý pohled na několik důležitých čísel nám tento bod pomůže objasnit.

Mezivládní panel pro změny klimatu (IPCC) – hlavní mezinárodní vědecký orgán, který pohání konsenzuální pohled na skutečnost, potenciální dopady a řešení antropogenních změn klimatu – se

snažil dokázat, že dosažitelný cíl pro omezení nejhorších dopadů změn klimatu by snížil nárůst teploty v důsledku emisí skleníkových plynů na hodnotu 2°C v porovnání s před-průmyslovou úrovní. Říkejme tomuto cíli zárodek „bezpečnosti klimatu“, přestože se odborníci shodují na tom, že i s takovým limitem bude stále docházet k mnoha škodám – zejména v chudých a níže položených oblastech.

Jedním z ukazatelů určujících, zda jsme na cestě k dosažení tohoto cíle, je měření atmosférických koncentrací oxidu uhličitého. K 1. lednu 2011 jsme byli na úrovni 391 ppm (částic na milion) CO₂ v atmosféře se vzrůstající tendencí. Přestože mnozí upozorňovali, že musíme toto číslo snížit na úroveň 350 ppm, abychom zajistili klimatickou bezpečnost (což je úroveň, kterou jsme stanovili v roce 1988), většina odborníků se shoduje na tom, že uskutečnitelnějším cílem je snažit se udržet atmosférické koncentrace na úrovni 450 ppm (nebo se vrátit k 450 ppm, jestliže tuto mez překročíme). Čím blíže jsme schopni udržovat koncentrace CO₂ v atmosféře úrovni 450 ppm, tím pravděpodobněji budeme schopni udržovat nárůst teploty na hodnotách poblíž 2°C. V této souvislosti potřebujeme co nejrychleji zpomalit globální vypouštění emisí a především co nejdříve docílit jejich kulminace, abychom měli šanci stabilizovat je na úrovni 450 ppm či nižší. Na obrázku č. 15 jsou představeny tři scénáře, jak docílit kulminačního bodu vypouštění emisí a jak jej stabilizovat.

Čím dříve dosáhneme kulminačního bodu koncentrace emisí, tím lepší máme naději na dosažení určité úrovně klimatické bezpečnosti a zabránění škod, jimž budou v budoucnu ve stále zvýšené míře v důsledku změn klimatu vystaveni lidé, ostatní druhy i velké ekosystémy, které nás udržují při životě. Rozhodujícím okamžikem pro zahájení procesu kulminace a snižování hladiny emisí je tedy v podstatě současná chvíle, neboť čím déle budeme čekat, než dosáhneme kulminačního bodu, tím obtížnější bude dosáhnout stabilizace na úrovni 450 ppm či nižší. V neoptimističtější variantě scénáře na obrázku č. 15.1 to předpokládá kulminaci hladiny emisí kolem roku 2015 a od tohoto bodu následné ohýbání křivky hodnoty vypouštěných emisí směrem dolů. Řečeno bez obalu, obnášelo by to zavedení správné kombinace infrastruktury, technologie, trhu a regulačních opatření tak, abychom počínaje přibližně od roku 2016 produkovali menší množství CO₂ než dříve, a to proto, že buď snížíme energetickou spotřebu na bázi uhlíkových zdrojů anebo většinu těchto zdrojů nahradíme zdroji s nízkým či nulovým obsahem uhlíku.

Obrázek č. 15.1

Celosvětové emise skleníkových plynů a cesty k dosažení jejich stabilizace (v gigatunách CO₂E), 2020. Zdroje: IPCC WG3 AR4; den Elzen, van Vuuren; Meinhauses; McKinseyho křivka nákladů na snižování celosvětových emisí skleníkových plynů, verze 2.0; Analýza katalyzačního projektu. Převzato z: Light 2009.

Před tím, než přistoupíme k otázce, zda činíme dostatečný pokrok směrem k dosažení kulminačního bodu a stabilizace atmosférických koncentrací skleníkových plynů, jež postačuje k tomu, abychom

zlepšili šanci na dosažení bezpečného klimatu, chci se nejdříve podívat na otázku, kdo musí na globální úrovni zaměřit své jednání tak, aby byly tyto cíle splněny. Jednoduchá odpověď zní samozřejmě tak, že by měl takto jednat každý. Dosažení potřebného snížení množství emisí skleníkových plynů bude vyžadovat celosvětovou spolupráci obrovského rozsahu nebo přinejmenším samostatné a souběžné sledování stejných cílů mnoha různými subjekty.

Důvodem je skutečnost, že oxid uhličitý i ostatní skleníkové plyny nepůsobí jako „bodový zdroj“ znečištění, jako například olovo v pitné vodě. Povšechně řečeno je bodový zdroj znečištění ve svém působení relativně omezený jak prostorově, tak časově. Například zjistíme-li, že je náš městský přívod vody kontaminován olovem v důsledku toho, že určitý průmyslový závod vypouští olovo do svých odpadních vod, což může potenciálně způsobovat škody na lidském zdraví a na životním prostředí, pak bude naším řešením tento zdroj znečišťování uzavřít či opravit. V takové situaci relativně pomáhá skutečnost, že jak příčina škody, tak její rozsah jsou relativně prostorově omezené. Problém lze vyřešit tak, že jej vyřešíme u jeho zdroje; s dopady na místa, jež jsou zdroji vzdálená a kde by byl dopad rozptýlen, si příliš hlavu nelámeme.

Oproti tomu skleníkové plyny celkem vzato nepůsobí jako olovo v předchozím případě ani je nelze eliminovat tak, že bychom jednoduše uzavřeli jejich zdroj. Kvůli fyzikálnímu a atmosféricko-chemickému působení, jež je součástí fenoménu globálního oteplování, přispívá k tomuto problému stejnou měrou CO₂ produkovaný kdekoli na naší planetě a dopady změn klimatu se projeví v místech, jež nemají s primárními zdroji uhlíkového znečištění žádnou souvislost. Odhaduje se, že kdyby dnes všechny rozvinuté země světa (historicky země, které produkují největší množství CO₂) skoncovaly s vypouštěním veškerých uhlíkových plynů a ihned přešly na bezuhlíkové obnovitelné zdroje energie, jako je sluneční či větrná energie, a kdyby Čína (v současnosti největší světový producent znečištění) šla dál cestou BAU, tedy pokračování beze změny, nebylo by možné, aby pokračovalo zvyšování teploty o 2°C či více. (Viz Schneider a kol. 2009.)

Měřítkem úspěchu v řešení antropogenních změn klimatu tedy není skutečnost, zda Spojené státy (největší světový producent skleníkových plynů na počet obyvatel) nebo Čína nebo kterákoli jiná jednotlivá samostatná země se rozhodne snižovat produkci svých emisí, ale jestli tak začne činit většina zemí. Zde jsou matematická i fyzikální data shovívavější. Kdyby 17-20 největších světových producentů znečištění (například těch, jež jsou zastoupeni ve skupině G20), kteří jsou kolektivně odpovědní za 80 procent celosvětových emisí, snížilo do roku 2050 vypouštění emisí o polovinu, získali bychom slušnou šanci dosáhnout klimatické bezpečnosti. (Povšimněte si však, že IPCC může tyto odhady upravit, jakmile zveřejní svou „Pátou hodnotící zprávu“, jejíž vydání se očekává v roce 2013 či 2014). V tomto bodě považuji za všeobecně přijímanou skutečnost, že rozvinuté země by měly provést větší množství škrtů než rozvíjející se země, a to jak proto, že rozvinuté země jsou historicky větším producentem emisí, tak proto, že pro rozvíjející se země bude při plnění

rozvojových potřeb přechod z uhlíkových na nízkouhlíkové či bezuhlíkové zdroje energie obtížnější. IPCC rovněž doporučuje, že nejlepší cestou pro snížení celosvětových emisí do poloviny století o polovinu by pro rozvinuté země bylo snížit emise do roku 2050 o 80 procent pod úroveň z roku 1990, k čemuž se Obamova administrativa i všechny ostatní rozvinuté země zastoupené ve skupině G8 v zásadě zavázaly v červenci 2009. Pro dosažení cíle snížení vypouštěných emisí do roku 2050 o polovinu by však bylo nezbytné, aby na něm spolupracovaly i hlavní producenti uhlíkového znečištění v rozvíjejícím se světě, především Čína, Indie, Indonésie, Jižní Afrika, Brazílie a Mexiko.

Jednají z tohoto pohledu hlavní producenti skleníkových plynů dostatečně rychle na to, abychom měli reálnou šanci na stabilizování atmosférických koncentrací CO₂ na úrovni 450 ppm a udržení vzestupu teploty na úrovni 2°C? Většina pozorovatelů by se shodla na tom, že na tom nejsme vůbec dobře. Ačkoli bylo u několika zemí dosaženo jistého zlepšení v profilech vypouštění emisí, celosvětové množství vypouštěných emisí stále roste. A nemáme dosud žádnou mezinárodní úmluvu, která by dostatečný počet velkých producentů znečištění společně právně zavazovala ke smluvně vázanému snížení emisí takovým způsobem, abychom potenciálně mohli dosáhnout klimatické bezpečnosti.

V některých oblastech však může růst chuť dát se správným směrem. V současnosti jsme nepochybně po celém světě svědky mnohem většího množství činnosti než kdykoli dříve v oblasti rozvoje a rozmístění „čistých“ technologií a ve formulování zásad, které se zabývají otázkami změn klimatu, i většího tlaku veřejnosti na urychlení řešení tohoto problému. Zůstává však otevřenou otázkou, zdali to postačuje. Pohled na současné mezinárodní závazky ukazuje, že na této kritické křižovatce panuje značná ochota k jednání.

Pro porozumění tomu, co je v současnosti možné, se znovu podívejme na obrázek č. 15.1. I když stanovila IPCC cíle pro snížení emisí do roku 2050, můžeme z těchto odhadů odvodit, o kolik je nezbytné snížit množství vypouštěných emisí do roku 2020, abychom získali větší pravděpodobnost, že se nám do poloviny století podaří dosáhnout stanoveného cíle snížit emise o polovinu. Z těchto doporučení můžeme odvodit scénáře ročního množství gigatun oxidu uhličitého a ostatních skleníkových plynů (souhrnně nazývaných ekvivalenty CO₂ nebo „CO₂e“), jež jsou ve vztahu k atmosférickým koncentracím skleníkových plynů. Na obrázku č. 15.1 je na ose y patrné rozmezí ročního množství gigatun emisí CO₂e, jež odpovídá jednotlivým scénářům. Mějte je na paměti a podívejte se na bod, ve kterém množství emisí v horním scénáři do roku 2020 narůstá, což je cesta, kam nás vede strategie BAU – pokračování beze změny – a kde bude muset začít snižování, abychom se dostali na střední cestu, která vede ke stabilizaci atmosférických emisí na úrovni 450 ppm a představuje slušnou honičku, abychom dokázali udržet zvyšování teploty nepřekračující hodnotu 2°C. V zásadě směřujeme k celosvětovému ročnímu množství emisí ve výši přibližně 56 gigatun CO₂. Potřebujeme se dostat na úroveň přibližně 44 gigatun CO₂ ročně nebo dosáhnout snížení alespoň o 12 gigatun emisí ročně do roku 2020. A ačkoli takové snížení nepostačuje k tomu, abychom se dostali

na úroveň, kterou potřebujeme dosáhnout do roku 2050, dostali bychom se tím alespoň na cestu, kterou by bylo v pozdější fázi tohoto století stále možné dojít k dosažení stabilizace na úrovni 2°C.

V současnosti nevíme, jak velké bude roční množství vypouštěných emisí CO₂ na konci tohoto desetiletí. Vidíme však určité trendy a můžeme měřit pravděpodobné dopady dosahování jednotlivých cílů stanovené politiky ochrany. Důležitější se mi však zdá, že můžeme vypočítat, jak by emise vypadaly při úspěšné realizaci současných národních závazků ze strany největších producentů skleníkových plynů, a to dokonce předtím, než vytvoříme souhrnnou úmluvu o ochraně klimatu, která by smluvní strany zavazovala k určité společné úrovni snížení emisí.

Nejlepším kombinovaným měřítkem těchto závazků jsou národní sliby, jež byly vyhlášeny na počátku roku 2010 po patnácté konferenci smluvních stran Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu, jež se konala v prosinci 2009 („klimatický summit“ v Kodani). O úspěších i selháních tohoto summitu by se dalo hovořit dlouho. Budu se zde však soustředit pouze na sliby, jež byly učiněny po zasedání a jež se týkají „kodaňské dohody“.

Kodaňská dohoda byla nezávaznou politickou dohodou, která nastínila několik cílů pro možnou budoucí úmluvu o ochraně klimatu. Součástí dohody byl požadavek, aby všechny strany, které si přejí dohodu uzavřít, předložily do konce ledna 2010 národní sliby, v nichž by uvedly, jak by do roku 2020 snižovaly emise v souladu s celosvětovým cílem stabilizace zvyšování teplot nepřekračující hodnotu 2°C oproti před-průmyslové úrovni. Odpovědi přišly od více než 110 zemí včetně Spojených států a Číny. Tyto strany učinily v prosinci 2010 další krok a vložily tyto dobrovolné sliby do „Cancúnské dohody“ OSN.

To, co jsme z těchto prohlášení zjistili, je překvapující z pohledu těch, kdo by se mohli obávat, že se na poli ochrany klimatu nic neděje. Většina kodaňských slibů byla učiněna nezávazně, což znamená, že většina smluvních stran (především rozvíjející se země) prohlásila, že by se sama zavázala k určitému objemu vlastního snížení emisí (dále jen „nízký kodaňský scénář“) v různých sektorech svých ekonomik, a k tomu, že by přistoupila k dalšímu snížení emisí („vysoký kodaňský scénář“), kdyby dostala určitou formu externí pomoci. Zkombinujeme-li sliby nejvyšších producentů znečištění v rozvinutém i rozvíjejícím se světě, získáme graf uvedený na obrázku č. 15.2.

Začneme-li zleva, vidíme množství emisí při pokračování beze změny (BAU) zobrazené jako hranici, která musí být do roku 2020 snížena z přibližně 56 gigatun ročního množství emisí CO₂ až na 44 gigatun zcela vpravo. První mezikrok zleva představuje současné souhrnné nezávazné sliby ze strany největších světových producentů znečištění odvozené z jejich národních programů představených v rámci Kodaňské dohody (množství X zvýšené kapacity solární energie země A do roku 2020 plus množství Y snížení intenzity využívání uhlíkových zdrojů země B do roku 2020 atd.) se snížením emisí ve výši 5,5 gigatun. Čtvrtý mezikrok ukazuje další snížení, k němuž by se tyto země mohly zavázat, budou-li splněny určité podmínky. Aniž se zde budeme pouštět do podrobností týkajících se toho, jak

by bylo možno tyto „vysoké kodaňské scénáře“ splnit (k tomuto tématu viz práci Stevensona a kol. z roku 2010), závěr je takový, že kdyby všechny strany učinily všechno, co v současnosti prohlašují, že učiní (a mohly by učinit s určitou pomocí) do roku 2020, zmenší se 12-gigatunový schodek mezi scénářem BAU a přijatelnou cestou k udržení vzestupu teploty nepřekračujícímu 2°C oproti předprůmyslové úrovni na 4 gigatuny – dvě třetiny cesty k udržení otevřených dveří k bezpečnému klimatu. Tento rozdíl jistě není bezvýznamný, je to však rozdíl, který by mohl být reálně eliminován na základě správné kombinace zlepšené efektivity využití energie, rozmístění obnovitelných zdrojů energie a využití podzemních zdrojů podpořeného snahami o navýšení mezinárodního financování ochrany klimatu (ibid).

Podrobné informace o programech stojících za těmito sliby lze nalézt v prohlášeních předložených jednotlivými státy v rámci Kodaňské dohody. I když stanovená snížení dosud nemůžeme jednoduše spočítat, můžeme do určité míry začít měřit pokrok v dosahování těchto cílů. A třebaže bych se nechtěl podepsat pod systém „učiň slib a pak jej pozměňuj“, který má vést k nové dohodě o ochraně klimatu (systém, v němž země k tomu, aby své sliby dodržovaly, nezavazuje nic jiného, než naše schopnost pozměnit skutečnost, jak si ta která země vede při plnění svých vlastních národních cílů, a dále zostuzování a obviňování zemí, kterým se pokrok nedaří), je povzbuzující vidět, co jsou země ochotny učinit do té doby, než bude vypracována nová či vylepšená závazná úmluva o ochraně klimatu.

Obrázek č. 15.2

Množství snížení emisí vyžadované pro cestu k dosažení scénáře 2°C. Rozdíl v celosvětovém množství emisí skleníkových plynů oproti cestě k dosažení úrovně 450 ppm v roce 2020 (hrubý odhad). Kodaňské sliby představují snížení emisí na hodnotu 48-50 gigatun. Pro cestu k dosažení hodnoty 2°C nebo 450 ppm je nezbytné další snížení na hodnotu 44 Gt. Převzato z: Light 2010. *Souhrn slibů jednotlivých zemí v nízkém (jednostranném) a vysokém (podmíněném) případě; sliby ukazují cíle do roku 2020. Zdroje: McKinseyho křivka nákladů na snižování celosvětových emisí skleníkových plynů, verze 2.0; IEA; US EPA; Houghton; IPCC; OECDE; den Enzen; Meinshausen; van Vuuren.

Můžeme se však pustit ještě o kousek dál. Tyto sliby nepředstavují ani tak kolektivní altruismus zúčastněných stran spojit se dohromady k vyřešení společného problému, jako spíše informaci o jejich vlastním osobním zájmu na tom, jak nyní uskutečňují ekonomické výhody odklonu od růstu či rozvoje založeného na fosilních palivových zdrojích. Znovu zdůrazňuji, že v Kodaňské dohodě není stanoveno nic, co by tyto země k takovému snížení emisí zavazovalo. Nyní je třeba na tento impuls navázat, zvýšit ambice zúčastněných stran k tomu, aby ze sebe vymáčkly zbývající čtyři gigatuny potřebné k tomu, abychom nastoupili cestu k dosažení scénáře 2°C, a zakotvit tyto sliby

v mezinárodní úmluvě. Nebylo by to malým přínosem pro posun dál v tomto směru, ale zcela jistě zde nezačínáme z ničeho.

Chopme se nezvyklých filosofických příležitostí

Žijeme-li v nepochybně nejdůležitějším desetiletí, v němž můžeme dosáhnout smysluplné úrovně zmírnění skleníkových plynů, jaká role v tom všem připadá filosofii? Před tím, než nabídnu jedno konkrétní doporučení (jež se poněkud odklání od toho, co bychom mohli považovat za tradiční filosofickou práci), chci se nejdříve zmínit o obavě, kterou ve mně vyvolává způsob, jakým ke svému úsilí přistupujeme.

Někdo se podívá na výše uvedená čísla a na analýzu, která z nich dle mého názoru obhajitelně vyplývá, a obojí šmahem ruky zavrhne. Co může být pro jednoho vzrušujícím impulsem, může být pro jiného pouhým planým tlacháním.

Ve skutečnosti začalo hodně lidí zapojených do širší debaty o ochraně klimatu přecházet od zklamání - například ze skutečnosti, že se ve Spojených státech nepodařilo přijmout národní legislativu, která by stanovovala snížení emisí, nebo ze skutečnosti, že se nepodařilo vytvořit dostatečně silnou úmluvu o ochraně klimatu, která by vyžadovala závaznou povinnost snížit množství emisí v takové míře, aby zajistila dosažení bezpečného klimatu – k čirému zoufalství. Pozoruji to především v akademických kruzích, kde bývá (mimo jiné) mnoho těch, kteří kolem sebe šíří auru indiferentní deziluze, nebo ještě hůř otevřený cynismus při vyhlídce na smysluplné jednání, které by tento problém vyřešilo.

Toto zoufalství je z velké části upřímné. Objektivní pohled na čísla týkající se nutného snížení emisí a času, který máme na jeho dosažení, nás eufemisticky řečeno nutně přiměje vystřízlivět. A když se zamyslíme nad tím, jaký program potřebujeme k tomu, abychom dosáhli ohnutí stoupající křivky emisí směrem dolů, jeví se úkoly, které stojí před námi, vskutku herkulovskými. Zdá se, že musíme buď nějakým způsobem vyřešit kolektivní odstoupení od modelu hospodářského růstu, který pohání většinu veřejného jednání a veřejné politiky a celkového směřování v současném světě – kde každá jednotka růstu představuje určité množství energie získané z uhlíkových zdrojů nebo pohání celosvětový ekonomický motor jiným způsobem. Jasným ukazatelem vztahu mezi hospodářským růstem a emisemi je skutečnost, že nedávný hospodářský propad učinil v krátké době mnohem více pro snížení emisí ve Spojených státech než jakýkoli národní či regionální program ochrany klimatu. Předpokládá se, že recese sníží celkové množství vypouštěných emisí do roku 2020 o jednu a půl gigatuny (Light 2009). Mnoho lidí tak dojde k závěru, že vzhledem k řadě mocných ekonomických zájmů, jež jsou rozhodnuty pokračovat beze změny, je vzdání se růstu založeného na fosilních palivech nepravděpodobné.

Část tohoto zoufalství mě však zarazí jako spíše netečná než informovaná a je-li netečná, pak nijak zvlášť nepomáhá ani při řešení tohoto souboru problémů ani při motivování druhých, aby se do

řešení tohoto problému také zapojili. K tomuto závěru jsem dospěl kontrastním srovnáním. Ve svém současném zaměstnání trávím stejné množství času na akademické půdě i v neakademických kruzích zabývajících se ochranou klimatu, kde se společenství různých osob dívá na stejná objektivní čísla a namísto toho, aby se vzdalo, tlačí na rozvoj hospodářství, jež by bylo založeno na jiných než uhlíkových zdrojích. Nemyslím si, že je tento dav naivní; ve skutečnosti jsou často lépe informováni o spletitostech politických a ekonomických překážek, které nás čekají, než většina akademiků. V tomto ohledu nebývají příliš optimističtí, ani co se týče dosahování cílů, které jsme si sami pro sebe stanovili, nýbrž bývají spíše realističtí v otázce toho, co je politicky možné, a trvají na tom, abychom i nadále bojovali za to, abychom se posunuli alespoň o píd' dál. Tyto dvě překrývající se skupiny se mezi sebou liší tím, že ti, kdo se debaty o ochraně klimatu účastní spíše jako akademického úsilí než jako pragmatického boje, mohou snáze propadat cynismu, a to zčásti kvůli své netečnosti vůči tomu, jak politika ochrany klimatu postupuje. Nejsem si zcela jist, proč tomu tak je. Je-li to však skutečností, nebylo by to poprvé, kdy by mělo akademické společenství spíše tendenci k cynismu tváří v tvář komplikovanému společenskému či politickému problému než k rozhodné angažovanosti. Richard Rorty (1999) zjistil, že je tento sklon k cynické netečnosti mezi americkou akademickou obcí na sklonku dvacátého století velmi rozšířený. (Na druhé straně bychom se však samozřejmě mohli trápit tím, že ti, kdo se intenzivně zabývají politikou ochrany klimatu, jsou nadšeni z každého malého vítězství, protože tak úzce sledují každou podrobnost procesu politiky ochrany klimatu.)

Jedná se zde však pouze o anekdotické případy. Bez ohledu na to, kde ten který druh zoufalství pramení, jedna věc je jistá: momentálně ničemu nepomáhá a stěží si je můžeme dovolit. Nacházíme-li se v současnosti v bodě blížícímu se „poslední štaci“, co se týče zaujetí účinné reakce na změny klimatu, pak každý, kdo chápe závažnost morálních otázek, o které zde jde, by se měl v co největší míře zapojit do jakýchkoli kruhů, k nimž patří – akademických, politických, ochranných či jiných. Vzhledem k závažnosti důsledků rezignace na řešení těchto otázek mě rovněž zaráží jakožto nezodpovědné podléhat cynismu. I když může změna klimatu představovat největší výzvu, jaké kdy lidstvo za celou svou historii čelilo, zejména s ohledem na rozsah a komplexnost celého problému, bezpochyby se nejedná o první velkou výzvu, jaké kolektivně čelíme. A i kdybychom ve vypracování vhodné reakce na tuto výzvu kolektivně selhali, přece jen stojí za to se o to alespoň pokusit.

Oslovuje-li nás tento závěr přinejmenším intuitivně, jak potom můžeme postupovat, zabýváme-li se především morální dimenzí změn klimatu? Škála jednotlivých morálních otázek, jež to obnáší, již byla zkoumána (viz Gardiner 2004). Na tomto místě se chci více zaměřit na formy, jejichž prostřednictvím mohou morální či filosofické intervence probíhat.

Jak jsem již uvedl, dobrých filosofických prací na téma změny klimatu je na trhu řada. Bohužel však, a to především z důvodů, jež nemají nic či jen málo co do činění s kvalitou takových prací, hrají v domácích i mezinárodních sférách, v nichž se činí rozhodnutí o politice ochrany klimatu, filosofové

či etická teorie jen malou institucionální úlohu (viz Light 2011). Mnohé z důvodů, které k tomuto stavu vedly, nás zde nemusejí zajímat. Chci se zde však zabývat otázkou, zda by ortodoxnější akademická činnost – produkce odborných článků a knih a pořádání akademických konferencí zaměřených ponejvíce na akademické publikum – mohla být doplněna méně tradiční filosofickou prací, jež by mohla mít větší naději na infiltrování do politické arény. Zatímco musí být střízlivá filosofická reflexe často oddělena od hrubého a překotného světa politiky, kde se vedou debaty o politice ochrany klimatu a energetických programech, je odvrácenou stranou této situace skutečnost, že se naše sdělení často nedostanou za hranice akademické obce. Což v tomto případě bohužel znamená, že se buď značná část důležitých morálních otázek týkajících se změny klimatu na politickém kolbišti vůbec nedostane na přetřes anebo v případě, kdy se tato témata dostanou ke slovu, nebudou mít za sebou výhodu ucelené a důkladné filosofické analýzy, i kdyby nějaká taková analýza existovala.

Po celá desetiletí filosofové ve Spojených státech i jinde pojímali všeobecný problém, o němž zde hovořím, jako takzvanou „veřejnou filosofii“. Podstatné však je, že v dřívějších letech požívali filosofové a jejich myšlenky většího veřejného uznání než dnes. Skutečností je, že názory filosofů na různá témata přitahovaly dříve širší pozornost a zdá se, že byly i více zohledňovány při vzniku programů a strategií, než jak je tomu dnes. William James a John Dewey byli ve své době populárními veřejnými intelektuály a jejich názory na řadu společenských a politických otázek měly takovou váhu, již v současnosti zřídka vidíme i v případě těch nejvýznamnějších filosofů. Někteří autoři se pokusili stanovit důvody všeobecného stažení filosofie z veřejného života (viz kontroverzní polemiku v díle McCumbera z roku 2001), jiní poukazují na změny v povaze a tempu současného veřejného života. Ať už je však příčina jakákoli, Americká filosofická asociace a podobné organizace ustavily zvláštní výbory, jež slouží k tomu, aby poukazovaly na veřejnou důležitost filosofie, a k podpoře novátorských způsobů, jejichž prostřednictvím může filosofie získat významnější místo při řešení veřejných otázek.

Osobně hodnotím různé projekty, které tyto organizace zatím spustily, tak, že dosud nedosáhly vnímatelného dopadu, aby dokázaly integrovat praxi filosofie do veřejného života. Příliš mnoho energie se zde soustředilo na to, jak bychom mohli „veřejnost“ přimět k tomu, aby začala brát znovu vážně to, čemu se my filosofové věnujeme, a často se zdá, že se od nás očekává, že k tomu můžeme nějakým způsobem použít tradiční způsob filosofické argumentace. Při tomto přístupu však čelíme paralelnímu problému, který spočívá v tom, že filosofická lingua franca – akademický článek či kniha – prostě filosoficky neškolené publikum nezaujme, a dále že my filosofové nejsme vzděláváni v tom, abychom své myšlenky předávali způsobem, z něhož bude mít prospěch i obecné publikum.

Nebo snad jsme? Podíváme-li se dostatečně zblízka, najdeme jistě alespoň jednu novou roli pro filosoficky vzdělané obhájce programů a strategií na nově rozvrženém poli veřejného života, a jistě zde budou i další.

Od chvíle, kdy jsem přesunul významnou část své práce do Washingtonu – kde pracuji na mezinárodní politice ochrany klimatu v Centru pro americký pokrok – jsem si mimo jiné povšiml, jak velký vliv mají nyní profesionální politické blogy na vytváření cyklu zpráv, formování názorů těch, kteří činí rozhodnutí, a na všeobecnou politickou debatu. Ačkoli bych neřekl, že je vliv politických blogů na proces vytváření politiky ochrany jednoznačně pozitivní, a ačkoli propadám zoufalství, když pomyslím na úpadek mainstreamových médií (jež jsou stále domovem podnikatelského zpravodajství, jež se na blozích objevuje jen málokdy), už jen pouhý počet návštěvníků, který takové stránky registrují, je impozantní. Ať už je to dobře či špatně, vzhledem ke značnému vlivu, který mají na ideologicky zasažitelnější kabelová místa, ovlivňují tak také pravidelně cyklus zpráv. Všechny tyto body si zaslouží delší diskusi, není však nijak složité povšimnout si, nakolik se blogy ve veřejném životě v Americe etablovaly.

Tuto činnost pozoruji denně. Centrum pro americký pokrok (Center for American Progress – CAP) jednou zainvestovalo a najalo a zorganizovalo velkou skupinu profesionálních blogerů. Je domovem blogu *Think Progress* (jež se často objevuje v žebříčcích mezi deseti nejlivnějšími politickými blogy), ještě donedávna blogu Matthewa Yglesiasa a blogu *Climate Progress*, který edituje Joe Romm (fyzik a bývalý pracovník vlády USA v oblasti efektivního využití energií a energie z obnovitelných zdrojů na ministerstvu energetiky). Blog *Climate Progress* se běžně objevuje mezi pěti nejlepšími blogy zabývajícími se problematikou klimatu. Množství materiálu, který tyto blogy chrlí, je impozantní, osobně však považuji za zajímavější kultivovanost a propracovanost většiny uváděných analýz. Právě zde se objevuje propojení s akademickou filosofií. Některé formy filosofického vzdělání mohou bezděčně poskytovat rovněž skvělou průpravu pro úspěšné blogování.

I když jsem oficiálně nezkoumal profily vzdělání všech blogerů v rámci CAP, natož všech blogerů, které znám, má překvapivé množství z nich vysokoškolský diplom z oboru filosofie. V tomto ohledu vynikají zejména tři úspěšní blogeři: Matthew Yglesias, korespondent časopisu *Slate*, studoval na Harvardu filosofii jako hlavní obor, Andrew Sullivan píšící pro *The Daily Beast* studoval na Harvardu politickou filosofii a David Roberts, který přispívá do environmentálního blogu *Grist*, získal magisterský titul z filosofie na Universitě v Montaně.

Nemyslím si, že je jen náhodou, že všichni tito tři blogeři prošli v průběhu svého života filosofickým vzděláním, protože když prozkoumáme dovednosti, které z člověka činí úspěšného blogera, nijak nepřekvapí, když zjistíme, že se podobají dovednostem, které z člověka činí úspěšného filosofa. Dobří političtí blogeři musejí být schopni rychle syntetizovat značné množství materiálu, vysledovat a pochopit esenci nejrůznějších argumentů a vzhledem k tomu, že jejich práce spočívá většinou

v komentování již existujících zdrojových materiálů, obecně musejí být schopni sdělit něco zajímavého o různých návrzích a požadavcích daného programu. Stručně řečeno musejí vědět, jak přesně a pregnantně formulovat argumenty. A vzhledem k interaktivní povaze blogování v oblasti komentářů i mezi jednotlivými blogery musejí být blogeři schopni nejen nekompromisně hájit svůj názor, ale musí je to i bavit.

Existuje samozřejmě celá řada profesionálních politických blogerů, kteří nemají žádné filosofické vzdělání, a neřekl bych tedy, že pouze filosofie může poskytnout cenný základ pro politické blogování. Jsem však přesvědčen o tom, že zcela jistě není nijak překvapivé, že filosofové s důkladným vzděláním, kteří se zajímají o širší otázky veřejné politiky a fungování společnosti, mohou být dobrými blogery. A vzhledem k povaze trhu politických či společenských komentářů musejí mít produkty zveřejňované na těchto blozích určitou prestiž i v politických a společenských kruzích. Filosoficky či eticky informované blogování musí být již ze své podstaty formou veřejné filosofie, jinak totiž nebude schopno přežít na současném velmi silně konkurenčním trhu myšlenek, kde lze konkurenci v zásadě vytvořit zdarma.

Skupina blogujících etiků či blogerů, kteří absolvovali významné vzdělání v oblasti etiky (říkajme jim „prvořadí etikové ochrany klimatu“) by zajisté mohla pomoci překonat propast mezi etikou a politikou ochrany klimatu. David Roberts v blogu *Grist* již nyní obratně ukazuje, jak by to mohlo vypadat v praxi. Ačkoli nebloguje pouze o tématech etiky ochrany klimatu (nikdo, kdo se zabývá politikou ochrany klimatu, si v současnosti pravděpodobně nemůže dovolit věnovat se pouze etickému aspektu změn klimatu), mnohé z jeho článků se zabývají důležitými etickými otázkami změn klimatu a zasahují mnohem širší publikum, než o jakém by se kdy mohlo většině profesionálních filosofů snít. Vzhledem k tomu, že píše pro médium, které ke svému přežití potřebuje stálý přísun návštěvníků a různorodost obsahu, aby se k němu čtenáři vraceli, musí obsáhnout široké spektrum otázek. Někdy je morální dimenze těchto článků viditelná již na povrchu („Morální aspekty zmírnění dopadů versus adaptace“ (The Moral Aspects of Mitigation vs. Adaptation (Roberts 2007a), nebo „Změny klimatu, majetková práva a rozvíjející se svět“ (Climate Change, Property Rights, and the Developing World (Roberts 2005)), jindy je skrytější („Dlouhé řečnění o faktech, přesvědčování a globálním oteplování“ (A Long Rant About Facts, Persuasion, and Global Warming (Roberts 2007b), „Počet obyvatel: Už o tom přestaňte mluvit“ (Population: Quit Talking about it Already (Roberts 2007c)). Když si však přečteme všechny články pohromadě, je z nich konzistentně patrný koherentní názor tak, jako bychom to očekávali u dobrých akademických děl.

Stejně jako existuje spousta špatných filosofů, existuje nepochybně i řada špatných blogerů zabývajících se ochranou klimatu. Médium samo o sobě nezaručuje kvalitu uveřejňovaných článků a někdy ji může dokonce i podkopat. Snažím se zde říci pouze to, že ti z nás, kdo se zajímáme o etické dimenze změn klimatu, bychom měli podporovat různorodost prostředků pro zveřejňování takových

prací. Blogování by se mohlo stát novým zdrojem veřejné filosofie, jestliže se mu budou věnovat lidé se správnou kombinací filosofické reflexe a blogovacích dovedností, a podaří-li se mu získat dostatek pozornosti, aby si naklonilo společenské či politické instituce, jež mohou toto úsilí podpořit finančně, mohlo by zasáhnout dokonce i kruhy, ve kterých se politika ochrany klimatu vytváří. Mohou se toho ujmout profesionální filosofové (jako to již někteří učinili, například Ben Hale z univerzity v Coloradu či Donald Brown z Pensylvánské státní univerzity), ale myslím, že je nejdůležitější, abychom podporovali studenty k vlastním experimentům s tímto médiem, a najdou-li v tom zálibu, aby hledali možnosti, jak se věnovat blogování na plný úvazek. Je dobře známo, že velká část těch nejlepších blogerů současnosti se k blogování dostala náhodou a vím, že žádný z dobrých filosofických blogerů a prvořadých etiků ochrany klimatu, které jsem uvedl jako příklad, nebyl za dob svých studií filosofie veden k tomu, aby se věnoval této dráze (i když někteří z nich chodili do školy jen krátce před tím, než se blogování rozjelo). Nicméně celosvětové společenství zabývající se otázkami ochrany klimatu je na tom jistě mnohem lépe, když se David Roberts rozhodl odejít z univerzity dříve, než mohl získat doktorát z filosofie, a stal se z něj jeden z nejvlivnějších blogerů zabývajících se otázkami klimatu ve Spojených státech. Ačkoli mi prostorové meze nedovolují pojednat podrobně o tom, jakými polemikami s politikou ochrany klimatu nás Roberts dosud ovlivnil (jež jsou velmi početné), těm, kdo hledají potvrzení jeho vlivu na komunitu zabývající se klimatickými otázkami, postačí k tomu, aby ocenili dopad jeho práce, když se podívají na jeho úspěšnou obhajobu a rozšíření pojmu „klimatický jestřáb“.

Prakticky řečeno je nejlepším způsobem, jak zjistit, zda by mohli být talentovaní mladí filosofové dobrými profesionálními blogery a zda by obstáli ve vysoce jiskřivé politické atmosféře, povzbuzovat je k tomu, aby se nebáli experimentovat. Do jisté míry se tomu můžeme věnovat ve škole tak, že na hodinách environmentální etiky zadáme cvičení v blogování. Měli bychom však studenty podporovat i v tom, aby si hledali praxi v institucích, ve kterých hraje blogování důležitou roli, aby zjistili, jestli by je taková práce bavila.

Blogy jsou samozřejmě pouze jedním z míst, kde se mohou etikové ochrany klimatu uplatnit. Měli bychom podporovat i tradičnější formy aktivismu a obhajoby ochrany klimatu. Etické otázky budou mít své právoplatné místo v širších debatách o strategii ochrany klimatu pouze tehdy, až budou ti, kteří o těchto otázkách rozhodují, nakloněni morálnímu hledisku bez ohledu na svou profesní identifikaci. Čím více způsoby můžeme takovou transformaci podpořit, tím lépe pro nás.